

Wyrok z dnia 2 lutego 2000 r.

II UKN 349/99

Przy ustalaniu okresu składkowego na podstawie art. 2 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) należy badać spełnienie warunków określonych w przepisach o zatrudnieniu młodocianych, obowiązujących w okresie wskazanym przez zainteresowanego jako okres zatrudnienia.

Przewodniczący: SSN Beata Gudowska, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Teresa Romer.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 2 lutego 2000 r. sprawy z wniosku Ireny G. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w C. o emeryturę, na skutek kasacji organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 stycznia 1999 r. [...]

z m i e n i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 1 czerwca 1998 r. [...] i oddalił odwołanie.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 15 stycznia 1998 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w C. odmówił przyznania wnioskodawczyni Irenie G. prawa do wcześniejszej emerytury wobec braku wymaganego 35-letniego okresu zatrudnienia.

Po rozpoznaniu odwołania wnioskodawczyni Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 1 czerwca 1998 r. [...] zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawczyni prawo do emerytury od dnia 1 stycznia 1998 r. Sąd ustalił, że z dniem 31 grudnia 1997 r. rozwiązano z wnioskodawczynią umowę o pracę z przyczyn określonych w ustawie z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przy-

czyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1990 r. Nr 4, poz. 19 ze zm.). Organ rentowy uznał za udowodniony okres zatrudnienia wynoszący 34 lata 11 miesięcy i 23 dni natomiast nie uwzględnił wskazanego przez wnioskodawczynię okresu pracy przed ukończeniem 15 lat od 1 kwietnia 1962 r. do 20 maja 1962 r. Ponieważ świadkowie potwierdzili fakt zatrudnienia wnioskodawczynie w okresie od 1 kwietnia 1962 r. do 30 września 1962 r. w Nadleśnictwie R. przy lekkich pracach leśnych, Sąd uznał cały ten okres za okres składkowy w rozumieniu art. 2 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 194, poz. 450 ze zm.). Wnioskodawczyni była bowiem zatrudniona na podstawie przepisów ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz.U. Nr 45, poz. 226 ze zm.). Wydane na podstawie upoważnienia ustawowego rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 lipca 1959 r. w sprawie zatrudniania młodocianych przy lekkich pracach sezonowych i dorywczych (Dz.U. Nr 45, poz. 277) przewidywało zatrudnienie osób, które ukończyły 14 lat w rolnictwie i szkółkach leśnych. W wyroku z dnia 16 kwietnia 1997 r. Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że taki okres pracy jest okresem składkowym. Po uwzględnieniu spornego okresu warunek posiadania 35-letniego okresu zatrudnienia został spełniony.

W apelacji od tego wyroku organ rentowy zarzucił, że nie było możliwe zatrudnienie wnioskodawczynie w spornym okresie, gdyż uczęszczała ona wówczas do stacjonarnego Technikum Ekonomicznego w O.

Wyrokiem z dnia 13 stycznia 1999 r. [...] Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach oddalił apelację. Sąd Apelacyjny uznał, że wnioskodawczyni spełnia wszystkie warunki wymagane przepisem § 1 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 marca 1997 r. w sprawie zasad wcześniejszego przechodzenia na emeryturę pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy (Dz.U. Nr 29, poz. 159). Zebrany przed Sądem Wojewódzkim materiał dowodowy dawał podstawę do przyjęcia, że w spornym okresie od 1 kwietnia 1962 r. do 20 maja 1962 r. wnioskodawczyni pozostawała w stosunku pracy na podstawie powołanych przepisów ustawy o zatrudnieniu młodocianych. Wyjaśnienia złożone przez wnioskodawczynię w postępowaniu apelacyjnym pozwalają na stwierdzenie, że była ona w stanie pogodzić pracę w Nadleśnictwie z wypełnianiem obowiązków

szkolnych wynikających z uczęszczania od kwietnia do czerwca 1962 r. do I klasy Technikum Ekonomicznego w O.

Od tego wyroku wniósł kasację Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w C. wskazując jako pierwszą podstawę kasacji naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie przepisu § 1 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 marca 1997 r. w sprawie zasad wcześniejszego przechodzenia na emeryturę pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy (Dz.U. Nr 29, poz. 159) oraz art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz.U. Nr 45, poz. 226 ze zm.) w związku z § 3 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 lipca 1959 r. w sprawie zatrudniania młodocianych przy lekkich pracach sezonowych i dorywczych (Dz.U. Nr 45, poz. 277). Drugą podstawą kasacji jest naruszenie przepisów postępowania a zwłaszcza art. 233 § 1 KPC przez niedostateczne wyjaśnienie okoliczności sprawy oraz nietrafną i całkowicie dowolną ocenę materiału dowodowego. W uzasadnieniu kasacji organ rentowy zarzucił, że wnioskodawczyni nie mogła wykonywać pracy na zasadach określonych w przepisach regulujących zatrudnienie młodocianych w czasie uczęszczania do stacjonarnej szkoły średniej zwłaszcza w sytuacji gdy szkoła, miejsce zamieszkania wnioskodawczyni i miejsce pracy znajdowały się w różnych miejscowościach. W związku z tymi zarzutami organ rentowy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania ewentualnie o zmianę tego wyroku przez uwzględnienie apelacji organu rentowego i oddalenie odwołania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podstawą przyznania wnioskodawczyni prawa do emerytury było uznanie przez oba Sądy, że wnioskodawczyni spełniła warunki określone w § 1 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 marca 1997 r. w sprawie zasad wcześniejszego przechodzenia na emeryturę pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładów pracy (Dz.U. Nr 29, poz. 159) a w szczególności posiada wymagany dla kobiet 35-letni okres zatrudnienia. W kasacji organ rentowy zarzucił, że zastosowanie tego przepisu było wadliwe, gdyż ustalenia nie znajdują poparcia w materiale dowodowym i zapadły z naruszeniem prawa. Ten ostatni zarzut polega na tym, że ustalone przez oba sądy warunki zatrudnienia wnioskodawczyni w spornym okresie

nie odpowiadały warunkom określonym w powołanych w kasacji przepisach regulujących zatrudnienie młodocianych.

Zarzut ten mimo niezbyt precyzyjnego sformułowania jest uzasadniony. Przez okres zatrudnienia, o którym mowa w powołanym na wstępie rozporządzeniu rozumie się okresy składkowe, nieskładkowe i okresy pracy w gospodarstwie rolnym wymienione w art. 2, 4 i 5 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.). Inne okresy, nie wyszczególnione w tych przepisach, nie mogą być uwzględnione przy ustalaniu okresu zatrudnienia.

Okresy pracy wykonywanej na podstawie umowy o pracę przypadające przed wejściem w życie powołanej ustawy uważa się za okresy składkowe na podstawie art. 2 ust. 2 pkt 1, który to przepis wymienia okresy zatrudnienia po ukończeniu 15 lat życia. Zatem zatrudnienie wykonywane przed ukończeniem 15 lat nie jest okresem składkowym, jeżeli nie dopuszcza tego przepis szczególny. Na podstawie tego przepisu organ rentowy ze wskazanego przez wnioskodawczynię okresu pracy w Nadleśnictwie R. od 1 kwietnia 1962 r. do 30 września 1962 r. uwzględnił okres zatrudnienia po ukończeniu 15 lat to jest od 21 maja 1962 r. do 30 września 1962 r. Natomiast wyrokiem Sądu uwzględniono pozostały okres wskazując jako podstawę prawną przepis art. 2 ust. 2 pkt 3 omawianej ustawy.

Na podstawie tego ostatniego przepisu za okresy składkowe uważa się okresy zatrudnienia młodocianych na obszarze Państwa Polskiego na warunkach określonych w przepisach obowiązujących przed 1 stycznia 1975 r. Przepis ten nie zawiera ograniczenia wiekowego w odniesieniu do okresów przypadających przed wejściem w życie ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz.U. Nr 24, poz. 141 ze zm.). Kodeks pracy w art. 190 określa minimalny wiek młodocianego pracownika na 15 lat i do okresów zatrudnienia pod rządem Kodeksu pracy ma zastosowanie ogólny przepis art. 2 ust. 2 pkt 1 ustawy rewaloryzacyjnej. Przed wejściem w życie Kodeksu pracy zatrudnienie młodocianych regulowały kolejno inne akty prawne, w których zmieniały się regulacje dotyczące warunków zatrudnienia młodocianych i minimalnego wieku takich pracowników. Przy ustalaniu okresu składkowego na podstawie art. 2 ust. 2 pkt 3 ustawy rewaloryzacyjnej należy badać spełnienie warunków określonych w przepisach o zatrudnieniu młodocianych, obowiązujących w okresie wskazanym przez zainteresowanego jako okres zatrudnienia.

W okresie wskazanym przez wnioskodawczynię obowiązywała ustawa z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczania do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz.U. Nr 45, poz. 226 ze zm.) w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 15 lipca 1961 r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania (Dz.U. Nr 32, poz. 160). Przed tą zmianą dopuszczalne było zatrudnienie młodocianych, którzy ukończyli 14 lat, natomiast na mocy ustawy zmieniającej wprowadzono zakaz zatrudniania młodocianych przed ukończeniem 15 lat. Warunkiem zatrudnienia pracownika młodocianego było więc ukończenie przez niego 15 lat. Warunek ten wnioskodawczyni urodzona 21 maja 1947 r. spełniła 21 maja 1962 r. i dopiero od tej daty można mówić o wykonywaniu przez nią pracy na warunkach określonych w przepisach o zatrudnianiu młodocianych w rozumieniu art. 2 ust. 2 pkt 3 ustawy rewaloryzacyjnej.

W wyroku z dnia 16 kwietnia 1997 r., II UKN 60/97 (OSNAPiUS 1998 nr 2, poz. 52) Sąd Najwyższy stwierdził, że okresy pracy sezonowej oraz dorywczej świadczonej w ramach stosunku pracy przez młodocianego pracownika są okresami składkowymi. Orzeczenie to zostało wydane na tle innego stanu faktycznego, gdyż zainteresowana żądała uwzględnienia okresu pracy przypadającego przed dniem 24 maja 1961 r., kiedy to ukończyła 15 lat. Orzeczenie dotyczy stanu prawnego w zakresie zatrudniania młodocianych obowiązującego przed omówioną zmianą. Natomiast w wyroku z dnia 23 kwietnia 1999 r., II UKN 593/98 (niepublikowanym) Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że zatrudnienie młodocianego, który nie ukończył 15 lat po dniu 21 lipca 1961 r. nie może być uznane za okres zatrudnienia na warunkach ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczeniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz wstępnym stażu pracy (Dz.U. Nr 45, poz. 226 ze zm.). W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Najwyższy stwierdził, że okresy zatrudniania młodocianych uważa się za okresy składkowe tylko wtedy, gdy stosunek pracy był nawiązany na warunkach przepisów obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975 r. natomiast okresy zatrudnienia wykonywanego niezgodnie z tymi warunkami nie mogą być potraktowane jako okresy składkowe, choćby nie wpływało to na kwalifikację prawną istniejącego wówczas stosunku prawnego jako stosunku pracy.

Podzielając ten pogląd należy uznać, że uwzględnienie okresu zatrudnienia od 1 kwietnia 1962 r. do 20 maja 1962 r. nastąpiło z naruszeniem prawa materialnego. Bez uwzględnienia tego okresu wnioskodawczyni nie spełnia warunku 35-letniego

okresu zatrudnienia, określonego w powołanym na wstępie rozporządzeniu i nie jest uprawniona do wcześniejszej emerytury.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy na zasadzie art. 393¹⁵ zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalił odwołanie wnioskodawczynie.

=====